

SIYOSIY PARTIYA DASTURLARIDA KAMG'ALIKNING QISQARTIRISHNING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.

To'ra Norboyev

Ijtimoiy fanlar kafedrası

Siyosiy fanlar doktori, professor

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

E-mail: professor.tura.norboyev@gmail.com

ORCID:0009-0009-4906-0913

Ko'charova Madina Shaydulla qizi

O'zbekiston milliy unverseteti ,

Ijtimoiy fanlar fakulteti amaliy siyosatshunoslik yo 'nalishi

2-bosqich magistranti

+99893-353-40-08

kucharovamadina@gmail.com

Annotatsiya

Annotatsiya. Globalizatsiya jarayonida insonlarni ish bilan ta'minlash hamda kambag'allik masalasi nafaqat iqtisodiy muammo, balki ijtimoiy barqarorlik va davlat xavfsizligiga ham ta'sir ko'rsatadi. Rivojlanayotgan davlatlar qatoriga kiruvchi O'zbekiston uchun bu masala strategik ahamiyatga ega. So'nggi yillarda O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, hali ham bu masala dolzarb bo'lib qolmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistondagi asosiy siyosiy partiyalar dasturlarida kambag'allikni qisqartirish uchun taklif etilgan strategiyalar va amaliy yechimlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Kamg'alik, siyosiy partiya dasturlari, ijtimoiy adolat, iqtisodiy o'sish, ta'lim, sog'liqni saqlash, ish o'rinlari yaratish, ijtimoiy himoya, davlat yordam dasturlari.

Abstract. In the process of globalization, the issue of employment and poverty is not only an economic problem, but also affects social stability and state security. This issue is of strategic importance for Uzbekistan, which is one of the developing countries. Although large-scale reforms to reduce poverty have been implemented in Uzbekistan in recent years, this issue is still relevant. This article analyzes the proposed strategies and practical solutions for poverty reduction in the programs of the main political parties in Uzbekistan.

Key words: Poverty, political party programs, social justice, economic growth, education, health, job creation, social protection, public assistance programs.

Аннотация. В процессе глобализации вопрос занятости и бедности является не только экономической проблемой, но и влияет на социальную

стабильность и безопасность государства. Этот вопрос имеет стратегическое значение для Узбекистана, который относится к числу развивающихся стран. Хотя в Узбекистане в последние годы реализуются масштабные реформы по сокращению бедности, этот вопрос по-прежнему актуален. В данной статье анализируются предлагаемые стратегии и практические решения по сокращению бедности в программах основных политических партий Узбекистана.

Ключевые слова: Бедность, программы политических партий, социальная справедливость, экономический рост, образование, здравоохранение, создание рабочих мест, социальная защита, программы государственной помощи

K

К
 @
 m S
 b O
 я J
 g
 g A
 H O
 h

i
 r
 i
 s
 h

1. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti (TDIU) olimlari – Universitet iqtisodchilarining tadqiqotlari kambag'allikni qisqartirish, bandlik va qishloq ho'jaligini rivojlantirish masalalarini qamrab oladi. Tadqiqotchilar O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarning ijtimoiy ta'sirlarini, siyosiy partiyalarning ijtimoiy yordam tashabbuslarining samaradorligini tahlil qilmoqdalar.

2. Mirziyoyev nomidagi Respublika oliy davlat boshqaruvi akademiyasi tadqiqotchilari – Akademiya olimlari mamlakatdagi ijtimoiy siyosatning aholini o'zlashtirishda qisqartirishdagi rolini o'rganadi. Ular davlat siyosatida mahalliy boshqaruv tizimlarining kambag'allikka qarshi kurashdagi ahamiyatini tadqiq qilishadi.

3. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi – Bu markaz mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va aholi turmush darajasini oshirish masalalarida tadqiqotlar olib boradi. Markaz tadqiqotchilari O'zbekiston iqtisodiyotini transformatsiya qilishda siyosiy partiyalarning roli va ular taklif etgan ijtimoiy tashabbuslarning kambag'allikni qisqartirishga ta'sirini o'rganishgan.

4. Jahon banki va BMTning Taraqqiyot dasturi (UNDP) kabi xalqaro tashkilotlarning mutaxassislari – Bu tashkilotlar O'zbekistonda kambag'allikni

¹ Yangi O'zbekiston milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari, Iqtisodiy sharh. №3(27) 2024. 16b

qisqartirish, iqtisodiy rivojlanish va aholini ish bilan ta'minlash kabi mavzularda hamkorlikda ilmiy tadqiqotlar olib borishadi. Ular mahalliy olimlar va davlat idoralari bilan hamkorlikda O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirishga oid amaliy yechimlarni ishlab chiqishga hissa qo'shib kelishmoqda.

5. Akademik va mustaqil iqtisodchilar – Masalan, professor Azizxo'ja Usmonov, professor Baxtiyor Nasriddinov kabi olimlar O'zbekistonda iqtisodiy rivojlanish va qashshoqlikni kamaytirishga oid maqolalar chop etishgan. Ular, shuningdek, siyosiy partiyalarning dasturlarida iqtisodiy islohotlarning o'rni, aholini daromad manbalarini diversifikatsiya qilish masalalarini tahlil qilishadi.

Tadqiqot metodologiyasi

O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish uchun quyidagi amaliy yechimlar taklif etiladi:

- 1) Kichik biznesni rivojlantirish
- 2) Ta'lim tizimini takomillashtirish
- 3) Ijtimoiy yordam dasturlarini kengaytirish
- 4) Ekologik iqtisodiyot va yashil energetika

Tahlil va natijalar.

2. Siyosiy partiyalarning dasturlari va ularning kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan strategiyalari

O'zbekistondagi siyosiy partiyalar o'z dasturlarida kambag'allikni qisqartirish uchun turli yondashuvlarni ilgari suradi. Quyida eng asosiy siyosiy partiyalarning dasturlariga oid tahlil keltirilgan:

2.1. O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasi (O'zLiDeP)

O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasi (O'zLiDeP) mamlakatda kambag'allikni kamaytirish uchun kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga ustuvor ahamiyat beradi. Partiya kambag'allik darajasini kamaytirishning asosiy vositasi sifatida iqtisodiy o'sishni va qishloq joylarda ish o'rinlari yaratishni ilgari suradi. Quyida O'zLiDeP dasturidagi kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan takliflarning amaliy natijalarini tahlil qilamiz, jumladan, ushbu chora-tadbirlarning iqtisodiy va ijtimoiy ta'siri ko'rib chiqiladi.

1.1. Ish o'rinlari yaratish va daromadlarni oshirish [2]

O'zLiDeP kichik va o'rta biznesni rivojlantirish orqali ish o'rinlarini yaratishni asosiy strategiya sifatida ko'rsatadi. Ushbu yondashuv O'zbekistonda amalga oshirilgan kichik biznes loyihalari natijalariga qarab tahlil qilinishi mumkin. So'nggi yillarda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlari doirasida ko'plab yangi korxonalar ochildi va ko'plab ish o'rinlari yaratildi. Bu nafaqat daromadlarni oshirdi, balki migratsiya darajasini ham kamaytirishga yordam berdi.

Misol sifatida, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlangan kichik korxonalar qishloq joylarda nafaqat yangi ish o'rinlari yaratishga, balki iqtisodiy faollikni oshirishga ham xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, mikroqarz va imtiyozli kreditlar qishloq aholisi uchun o'z biznesini boshlash imkoniyatini taqdim etmoqda.

2.2. Kichik biznes uchun moliyaviy resurslarga kirishni yengillashtirish

O'zLiDeP kichik biznesni rivojlantirish uchun kredit olish jarayonini soddalashtirish va foiz stavkalarini kamaytirishni taklif qiladi. Ushbu tashabbus amalda o'z samarasini bermogda, chunki imtiyozli kredit dasturlari yordamida ko'plab oilalar kichik bizneslarini boshlash va kengaytirish imkoniga ega bo'lishdi.

Biroq, kreditlar olish jarayoni ba'zan murakkab qolmoqda va ayrim tadbirkorlar uchun kreditga ega bo'lish imkoniyatlari cheklangan. Banklar tomonidan o'rnatilgan talablarga javob berish ba'zi aholi guruhlari uchun qiyin bo'lishi mumkin. Bu esa, uzoq muddatda kichik biznesni rivojlantirishni cheklaydi.

3. Qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish

3.1. Mahsuldorlikni oshirish va oziq-ovqat xavfsizligi

O'zLiDeP qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish orqali mahsuldorlikni oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni o'z dasturida ilgari suradi. Amalda, qishloq xo'jaligida zamonaviy texnologiyalar va uskunalarni joriy etish orqali mahsulot hajmi oshmoqda. Bu esa aholi uchun yangi ish o'rinlari yaratish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga hissa qo'shmoqda.

Misol uchun, texnika va zamonaviy uskunalar yordamida hosildorlikni oshirish va ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, suv resurslarini tejash va tuproq unumdorligini yaxshilash uchun yangi texnologiyalar joriy etilmoqda. Bu, o'z navbatida, qishloq aholisining daromadlarini oshirishga xizmat qilmoqda.

3.2. Qishloq joylarida diversifikatsiya qilish

Qishloq xo'jaligini diversifikatsiya qilish orqali faqat paxta va g'alla kabi asosiy ekinlarga bog'liq bo'lmay, boshqa qishloq xo'jalik tarmoqlarini ham rivojlantirish mumkin. Bunday yondashuv qishloq joylarda yangi ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. Bu amaliyot qishloq xo'jaligida xilma-xillikni oshirish va qishloq aholisini barqaror daromad bilan ta'minlash imkoniyatini kengaytiradi.

4. Soliq imtiyozlari va davlat qo'llab-quvvatlash dasturlari

4.1. Soliq yukini kamaytirishning samarasi

O'zLiDeP kichik biznes uchun soliqlarni kamaytirish taklifini o'z dasturida ilgari suradi. Amaliyotda bu kichik biznesni rivojlantirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda sezilarli natijalarga olib kelmoqda. Soliq yukining pasayishi kichik

bizneslar uchun foyda darajasini oshirish imkonini beradi va bu, o'z navbatida, kambag'allikni qisqartirishga hissa qo'shadi.

Shu bilan birga, soliq imtiyozlari kichik bizneslar uchun raqobatbardoshlikni oshiradi va yangi bizneslarning ochilishiga rag'batlantiruvchi omil sifatida xizmat qiladi. Bu qishloq joylarda biznes imkoniyatlarini kengaytirish va iqtisodiy faollikni oshirish imkonini beradi.

4.2. Davlat tomonidan ko'rsatiladigan yordamning samaradorligi

Davlat tomonidan kichik biznes uchun ajratilgan subsidiya va imtiyozli kredit dasturlari aholining qashshoq qatlamiga iqtisodiy imkoniyatlar yaratishda muhim rol o'ynaydi. Kichik va o'rta korxonalar uchun davlat tomonidan berilayotgan subsidiya va grantlar amaliyotda o'z samaradorligini ko'rsatmoqda.

Biroq, bu dasturlar ba'zan barcha tadbirkorlarga birdek yetib bormasligi mumkin. Byurokratik to'siqlar, ma'lumot yetishmasligi va kredit olish jarayonidagi murakkabliklar ayrimlar uchun bu dasturlardan foydalanishni qiyinlashtiradi.

5. Ish o'rinlari yaratish va ta'lim dasturlari

5.1. Kasb-hunar o'rgatish markazlari va yoshlar uchun imkoniyatlar

O'zLiDeP yoshlar uchun kasb-hunar o'rgatish dasturlarini kengaytirish orqali kambag'allikni kamaytirishni taklif qiladi. Amaliyotda kasb-hunar markazlari qishloq joylarda faoliyat ko'rsatib, yoshlarga mehnat bozorida talab qilinadigan kasb-hunarlarini o'rgatish imkonini beradi. Bu esa ularning iqtisodiy imkoniyatlarini oshiradi va kambag'allik darajasini kamaytiradi.

5.2. Ish o'rinlari yaratishning ahamiyati

Yangi ish o'rinlari yaratish dasturlari orqali aholi daromadlarini oshirish mumkin. Misol sifatida, qishloq xo'jaligida yaratilgan yangi ish o'rinlari orqali aholi barqaror daromad manbaiga ega bo'lmoqda. Shuningdek, ishlab chiqarishni mahalliyashtirish orqali kambag'allikni qisqartirish imkoniyatlari ham kengaymoqda.

O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasining kambag'allikni qisqartirish bo'yicha dasturiy takliflari amalda muayyan ijobiy natijalar bermoqda. Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish, soliq yukini kamaytirish, davlat qo'llab-quvvatlash dasturlari va ish o'rinlarini yaratish bo'yicha tashabbuslar iqtisodiy faollikni oshirishga va kambag'allikni kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Biroq, bu chora-tadbirlardan to'liq foydalanish uchun amaliyotdagi ayrim cheklov va to'siqlarni bartaraf etish talab etiladi. Shu bilan birga, qishloq joylarda tadbirkorlik imkoniyatlarini kengaytirish va ta'lim dasturlarini kuchaytirish orqali uzoq muddatli va barqaror natijalarga erishish mumkin.

2.2. "Milliy Tiklanish" demokratik partiyasi

"Milliy Tiklanish" demokratik partiyasi kambag'allikni qisqartirish yo'lida ta'lim va madaniyat sohasidagi islohotlarga alohida e'tibor qaratadi. Partiya dasturida qishloq hududlarida sifatli ta'lim tizimini yo'lga qo'yish va milliy hunarmandchilikni rivojlantirish orqali aholini kambag'allikdan chiqarish strategiyasi taklif etilgan.

"Milliy Tiklanish" partiyasi kambag'allikni qisqartirishda milliy hunarmandchilik va ta'lim tizimini rivojlantirishni ustuvor deb hisoblaydi:

- Ta'lim va madaniyatni rivojlantirish: Kambag'allikni qisqartirish uchun sifatli ta'lim tizimini yo'lga qo'yish va yoshlarga zamonaviy kasb-hunarlar o'rgatish.

- Hunarmandchilikni rivojlantirish: Milliy hunarmandchilik va turizm orqali yangi ish o'rinlari yaratish.

Bu partiya kambag'allikni qisqartirishda an'anaviy kasblar va madaniy merosga asoslangan yondashuvni ilgari suradi. Ularning fikricha, mahalliy hunarmandchilik va madaniy xizmatlarning rivojlanishi turizmni rivojlantirib, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.[3]

2.3. O'zbekiston Xalq demokratik partiyasi (XDP)

XDP dasturida davlat tomonidan kam ta'minlangan aholi qatlamlarini qo'llab-quvvatlash muhim deb belgilangan. XDP kambag'allikni qisqartirish uchun ijtimoiy yordam dasturlarini kengaytirish, pensiya va nafaqalarni oshirish, shuningdek, nogironlar va kam ta'minlangan oilalarga qaratilgan maxsus ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirishga urg'u beradi.

XDPning dasturida kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan an'anaviy ijtimoiy yordam dasturlari asosiy rol o'ynaydi:

- Ijtimoiy yordam dasturlari: Nogironlar, pensionerlar va kam ta'minlangan oilalarga davlat yordam dasturlarini kengaytirish.

- Pensiya va nafaqalarni oshirish: Ijtimoiy yordam miqdorini ko'paytirish orqali aholining iqtisodiy zaif qatlamini qo'llab-quvvatlash.[4]

XDP kambag'allikni qisqartirishda ijtimoiy himoya tizimini mustahkamlashni taklif qiladi va davlat tomonidan ko'rsatiladigan yordamning ahamiyatini ta'kidlaydi.

2.4. Ekologik partiya

O'zbekiston Ekologik partiyasi ekologik barqarorlik va kambag'allik o'rtasidagi bog'liqlikni hisobga olib, qishloq joylarda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali aholini ish bilan ta'minlashni taklif qiladi. Partiyaning fikricha, yashil iqtisodiyot va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish orqali kambag'allikni qisqartirish mumkin.

Ekologik partiya ekologik barqarorlik va kambag'allik o'rtasidagi bog'liqlikni e'tiborga olib, ekologik iqtisodiyot orqali aholini ish bilan ta'minlash strategiyasini taklif etadi:

- Ekologik barqarorlik: Qishloq joylarda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishni rivojlantirish.

- Qayta tiklanuvchi energiya: Ish o'rinlari yaratish uchun quyosh, shamol kabi qayta tiklanuvchi energiya manbalariga asoslangan iqtisodiyotni rivojlantirish.

Ekologik partiyaning fikriga ko'ra, ekologik iqtisodiyot va "yashil" loyihalar kambag'allikni qisqartirishda muhim rol o'ynashi mumkin.

3. Amaliy yechimlar

Yuqoridagi partiyalar dasturlarida qayd etilgan yondashuvlardan kelib chiqib, O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish uchun quyidagi amaliy yechimlar taklif etilishi mumkin:

1. Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash: Tadbirkorlar uchun soliq imtiyozlari, subsidiyalar va kreditlar orqali yangi ish o'rinlari yaratishga e'tibor berish zarur. Ayniqsa, qishloq joylarda kichik biznesni rivojlantirish orqali mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishga hissa qo'shish mumkin.

2. Ta'limni rivojlantirish: Sifatli va zamonaviy ta'lim tizimi orqali yoshlarni mehnat bozoriga tayyorlash hamda ular uchun zamonaviy kasb-hunarlar o'qitish kambag'allik darajasini qisqartirishda muhim rol o'ynaydi.

3. Ijtimoiy yordam dasturlarini kengaytirish: Kam ta'minlangan va ehtiyojmand oilalar uchun davlat tomonidan ajratilgan yordam dasturlarini yanada kuchaytirish va samaradorligini oshirish lozim. Bu orqali ijtimoiy himoya tizimi yanada barqaror bo'ladi.

4. Ekologik tashabbuslar: Ekologik barqarorlikni ta'minlash orqali qishloq joylarda kambag'allikni qisqartirish mumkin. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarish va eksport qilish orqali mahalliy iqtisodiyotni mustahkamlash lozim.

Yuqoridagi yondashuvlardan kelib chiqib, O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish uchun quyidagi amaliy yechimlar taklif etiladi:

3.1. Kichik biznesni rivojlantirish

Siyosiy partiyalarning aksariyati kichik biznesni rivojlantirishni kambag'allikni qisqartirishda samarali vosita deb hisoblaydi. Quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish taklif etiladi:

- Kichik va o'rta biznes uchun soliq imtiyozlarini kengaytirish.

- Banklar tomonidan biznes kreditlari olish imkoniyatini kengaytirish va ularning foiz stavkalarini pasaytirish.

- Qishloq hududlarida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash dasturlarini kuchaytirish.

3.2. Ta'lim tizimini takomillashtirish

O'zbekistonda ta'lim tizimining rivoji va kasb-hunar o'rgatish markazlarini kengaytirish orqali kambag'allikni kamaytirish mumkin. Takliflar:

- Yoshlarni bozor talablari asosida kasb-hunarlarga o'rgatish.
- Qishloq joylarda ta'lim sifatini oshirish va barcha qatlamlar uchun ta'lim olish imkoniyatini kengaytirish.
- Ijtimoiy noqulay sharoitdagi yoshlarga maxsus stipendiyalar va grantlar ajratish.

3.3. Ijtimoiy yordam dasturlarini kengaytirish

Kam ta'minlangan va ehtiyojmand qatlam uchun davlat tomonidan yordam dasturlarini yanada kuchaytirish zarur. Quyidagi yechimlar taklif etiladi:

- Nogironlar, yolg'iz ayollar va ehtiyojmand oilalar uchun ijtimoiy yordam dasturlarini kengaytirish.
- Ijtimoiy xizmatlar sifatini yaxshilash va ularning ko'lamini kengaytirish.
- Ijtimoiy sug'urta tizimini yanada rivojlantirish va kengaytirish.

3.4. Ekologik iqtisodiyot va yashil energetika

Ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali qishloq joylarda kambag'allikni qisqartirish mumkin. Bu borada:

- Qayta tiklanuvchi energiya manbalari yordamida yangi ish o'rinlari yaratish.
- Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish uchun hukumat tomonidan subsidiyalar va imtiyozlar taqdim etish.
- Ekologik loyihalarni moliyalashtirish uchun xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish.[5]

Xulosa

O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish masalasi davlat va jamiyat uchun dolzarb muammo bo'lib, uning samarali yechimlari faqat kompleks yondashuv asosida amalga oshirilishi mumkin. Siyosiy partiyalarning dasturlarida kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan turli strategiyalar mavjud, biroq ularning hammasi bir-birini to'ldiruvchi omillar hisoblanadi.

O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish dolzarb muammo bo'lib, bu borada siyosiy partiyalar o'z dasturlarida turli amaliy va tizimli yechimlarni taklif qilmoqda. Ularning har biri o'ziga xos strategiyalarga ega bo'lsa-da, umumiy maqsad — aholi turmush darajasini oshirish va ijtimoiy tenglikni ta'minlashdir.

Bu maqsadga erishish uchun tadbirkorlikni rivojlantirish, ta'lim tizimini yaxshilash, ijtimoiy yordam dasturlarini kengaytirish va ekologik iqtisodiyotga o'tishni qo'llab-quvvatlash kabi chora-tadbirlar orqali kambag'allikni qisqartirish imkoniyatlari mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Yangi O'zbekiston milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari, Iqtisodiy sharh. №3(27) 2024. 16b
2. O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasi saylov Eekoldi dasturi. URL: <https://uzlidep.uz/oz/menu/the-partys-election-prog>
3. Milliy tiklanish demokratik partiyasi salovoldi dasturi. <https://mt.uz/saylovoldi-dastur>
4. Xalq demokratik partiyasi saylov oldi dasturi 2024. <https://mt.uz/saylovoldi-dastur>
5. Ekalogik partiya saylov oldi dasturi 2024.URL: <https://www.gazeta.uz/oz/2024/09/25/ecoparty/>